

Mihai Adrian Hotca

CUGETĂRILE UNUI JURIST

Ediția a II-a

Universul Juridic
București
- 2020 -

Cuprins

Cuvânt-înainte	13
-----------------------------	-----------

Partea I Scurte eseuri

Capitolul I

Omul, societatea și economia.....	17
1. Despre conflicte, concurență și colaborare	17
2. De la <i>senina</i> armonie la <i>neliniștitul</i> haos.....	21
3. Bârfa noastră cea de toate zilele.....	27
4. Cursa nebună a creșterii economice	32
5. Costul ascuns al gratuităților.....	36
6. Relativitatea câștigului sau a pierderii	40
7. Despre cunoașterea slăbiciunilor și virtuților consumatorului sau economia comportamentală.....	44
8. <i>Multa non sed multum</i>	51
9. Unde-i minte multă e și... mult ridicol!	52
10. Zâmbetul trist.....	56

Capitolul II

Omul, politica, egalitatea, legalitatea și moralitatea	59
1. Democrația: dictatura unei părți dintre cei care votează	59

2. <i>Big Brother</i> (fratele cel mare) – personaj fictiv sau există și stă cu ochii pe noi?	64
3. Oamenii de ispravă și faptele lor	69
4. Despre egalitate și echitate sau cai și vrăbiuțe.....	73
5. Despre respectul și disprețul față de lege	77
6. <i>Errare humanum est</i> sau a greși este omenește.....	80
7. Armonizarea intereselor sociale – lege morală supremă	84
8. Diada bine-rău	89
9. Dictatorii, ipocrizia, determinarea, violența și cruzimea	93

Capitolul III

Despre epifenomene, cauze și efecte

1. Despre epifenomene, reflexul condiționat al lui Pavlov și capcanele acestora	98
2. Despre erostratism sau vanitatea răufăcătorilor	101
3. Viața ca un joc de noroc	104
4. Efectul dominoului	109
5. Efectul Picasso și disonanța cognitivă	112

Capitolul IV

Despre adicții sau dependențe

1. Adicția (dependența) față de venitul lunar	118
--	-----

Cuprins

2. Dependența față de fotbal	121
3. Efectul adictiv al rețelilor sau sistemelor informatice	125

Capitolul V

Despre trecut, prezent și viitor

1. De unde venim și încotro mergem?	132
2. Despre sporirea imunității sau despre „ce nu mă omoară mă face mai puternic”	136
3. Supraspecializare sau pregătire generală?.....	139
4. Este omul un procesor învechit sau are nevoie de un alt sistem de operare?	143

Capitolul VI

Despre unele dileme și paradoxuri

1. Paradoxul apei.....	147
2. Paradoxul bărbierului.....	150
3. Unde dai și unde crapă (paradoxul fluturelui).....	155
4. Dilema prizonierului	159
5. Dilema măgarului.....	161
6. Paradoxul și legile ipocriziei	165
7. Ceapa, avocații și afinitatea profesională.....	169
8. Paradoxul adolescentului, apatia față de maturizare și fenomenul Peter Pan....	174
9. Mergi pe unde nu s-a mai călcat și lasă o urmă! (R.W. Emerson)	178

Partea a II-a Aforisme, proverbe, maxime, adagii și alte cugetări

Capitolul I

Personalitatea omului și alte chestiuni

incidente	183
1. Despre inteligență și prostie	183
2. Despre temperament, caracter și aptitudinile speciale	188
3. Despre alte chestiuni incidente	190

Capitolul II

Despre a trăi viața cu sens	203
1. Despre unele aspecte ale vieții	203
2. A trăi pentru ceva	208
3. Despre motive și pretexte	211
4. Despre liberul-arbitru	212
5. Despre muncă	214

Capitolul III

Despre limbaj și comunicare	215
------------------------------------	-----

Capitolul IV

Despre rolul omului în societate și relațiile cu ceilalți

1. Cugetări și adagii despre om și societate	222
2. Despre mimetism social	227
3. Efectul de halou	229
4. Responsabilitatea publică	230
5. Rostul zâmbetului în cadrul relațiilor interumane	231

Cuprins

6. Despre ciocnirea generațiilor	232
7. Despre invidie și admirație	232
8. Despre relevanța experienței	234
9. Abordarea prezentului	235

Capitolul V

Despre paradigmele societății	237
1. Despre speranță, scepticism, pesimism, neîncredere și mintea omului	237
2. Despre urmărirea unui scop și ratarea lui	240
3. Despre folosirea unor instrumente sau mijloace nepotrivite	241
4. Despre prudență și economie de resurse	241
5. Despre familie, educație și societate	242

Capitolul VI

Cugetări despre politică	247
---------------------------------	-----

Capitolul VII

Cugetări filosofice antice	254
-----------------------------------	-----

Capitolul VIII

Cugetări medievale prerenascentiste

(secolele III-XV)	257
1. Preambul	257
2. Cugetări prerenascentiste	258

Capitolul IX

Cugetări filosofice din perioada

Revoluției franceze	261
----------------------------	-----

Capitolul X	
Despre modestie și aroganță.....	264
Capitolul XI	
Despre curaj și lașitate	268
Capitolul XII	
Cugetări despre corupție	271
Capitolul XIII	
Despre economie	273
Capitolul XIV	
Despre logică	278
Capitolul XV	
Despre hazard și viitor	282
1. Despre hazard	282
2. Despre viitor	283

Despre seria COGITO

Seria COGITO cuprinde 3 cărți scrise de Mihai Adrian Hotca, respectiv:

- ❖ ***Viața prin ochii unui avocat;***
- ❖ ***Cugetările unui jurist;***
- ❖ ***Reflecții și rime din pretoriu adunate.***

Prima carte – ***Viața prin ochii unui avocat*** – este o colecție de eseuri scrise, de către un avocat de bară, despre teme vechi și noi importante ale societății. Cititorii vor găsi eseuri despre *sistemul ticăloșit, statul paralel, modestie, empatie, incompetență, liber-arbitru, temperament, caracter* și despre multe alte subiecte abordate, în principal, din perspectiva omului atașat de societatea din care face parte și, totodată, ca *fructe oprite sau exotice față de meniul oferit de profesia de jurist.*

A doua carte – ***Cugetările unui jurist*** – are două părți. Prima parte este destinată unor noi eseuri despre subiecte interesante ce frământă societatea postmodernă, iar a doua reunește aforisme, cugetări și adagii ce aparțin autorului sau unor mari gânditori.

A treia carte – ***Reflecții și rime din pretoriu adunate*** – întregeste seria COGITO. Prima parte a lucrării – intitulată ***REFLECȚII*** – completează opiniile exprimate în precedentele două lucrări

Capitolul I

Omul, societatea și economia

1. Despre conflicte, concurență și colaborare

Motto 1: *Homo homini lupus est* (Omul este lup pentru oameni).

Motto 2: *Homo sacra res homini* (Omul este zeu pentru oameni).

În multitudinea de raporturi (relații) interumane, identificăm trei categorii de relații care pot fi considerate deosebit de importante din punct de vedere social, în special din perspectiva consecințelor pe care le determină pe acest plan.

Acestea sunt relațiile de conflict (dușmănie), relațiile de concurență (con competiție) și relațiile de colaborare (con lucrare, cooperare). Conflictul, concurența și con lucrarea se pot manifesta în forme și niveluri diferite.

Conflictul între oameni se prezintă în felurite forme și generează efecte negative pentru toți cei implicați, chiar dacă proporțiile acestor efecte pentru participanții în cauză sunt diferite. Reprezintă un lucru cert faptul că orice conflict consumă resurse, produce pierderi umane sau materiale și

cauzează suferințe temporare sau permanente. În peisajul social există exprimate și opinii cinice potrivit cărora anumite conflicte umane sunt inevitabile și reprezintă *relele cele mai mici*.

Dacă analizăm termenii **concurență** și **conlucrare**, la o primă vedere, ajungem la concluzia că aceștia se află într-un raport de antonimie, deoarece primul înseamnă competiție, iar cel de-al doilea are accepțiunea de cooperare, dar această contradicție este numai aparent insolubilă. Atunci când discutăm despre competiție, unii dintre cei care concurează câștigă și alții pierd, iar când avem în vedere cooperarea, se poate spune că toți sau cei mai mulți dintre parteneri se aleg cu beneficii. Cu alte cuvinte, găsim câștigători în ambele categorii de raporturi – respectiv atât în cadrul celor de concurență, cât și al celor de conlucrare. Viața socială, economică, juridică sau sportivă demonstrează că, uneori, cei aflați în raporturi de concurență cooperează în interes comun. Spre exemplu, există avantaje reciproce în cazurile în care toți competitorii respectivi obțin anumite beneficii pe care, în lipsa cooperării temporare, niciunul dintre ei ne le putea realiza.

Sub diferite forme, în natură întâlnim toate cele trei tipuri de raporturi – conflict, concurență și colaborare –, fiecare dintre acestea având un anumit rol în supraviețuire și în cadrul așa-numitului *proces de evoluție* a omului sau a celorlalte animale. Astfel, spre exemplu, există conflict între haitele din aceeași specie sau între membrii speciilor diferite, dar întâlnim concurență în materia reproducerii și observăm că există cola-

borare pentru obținerea hranei sau în cadrul unor confruntări în interiorul ori în afara speciilor.

Dacă restrângem discuția noastră exclusiv la raporturile interumane, în cadrul acestora se regăsesc toate cele trei categorii de raporturi sociale – conflict, concurență și cooperare. Bunăoară, auzim de multe ori spunându-se că X este rivalul lui Y, că Z este mai bun sau mai inteligent decât Q, că M și N formează o echipă sudată etc.

Dintr-o altă perspectivă, același individ poate să se găsească simultan, dar cu subiecți diferiți, în toate cele trei categorii de relații – conflict, concurență și colaborare. Plecând de la ideea că relațiile conflictuale nu sunt de dorit și trebuie evitate, dacă avem în vedere celelalte două tipuri de relații interumane, apare ca justificată întrebarea: Care dintre cele două tipuri de raporturi sociale – concurență sau colaborare – este mai benefic pentru oameni?

Fiecare dintre cele două categorii – competiția și conlucrarea – are atât aspecte pozitive, cât și aspecte negative, deoarece, uneori, prima este preferabilă, în timp ce, alteori, cea de-a doua este mai avantajoasă. Spre exemplu, în principiu, concurența are efecte benigne în sport, economie sau politică, întrucât cei mai buni culeg laurii victoriei și, în același timp, concurența între competitori ridică nivelul calitativ al tuturor participanților care se află la linia de start pentru a câștiga *trofeele* puse în joc. Privite lucrurile într-o asemenea manieră, am putea spune că, într-un fel sau altul, toți protagoniștii au de câștigat.

Astfel, se creează premisele necesare ca, dintre participanți, să ajungă în vârful ierarhiei cei mai merituoși, cei mai buni, cei mai competenți etc., iar cei rămași în afara podiumului, pe lângă amarul înfrângerii, să aibă cel puțin mulțumirea că prin pregătirea ce a precedat competiția au progresat din punct de vedere calitativ și că la următoarele competiții, dacă vor persevera și își vor spori calitățile, au șanse superioare la obținerea unui loc pe podium.

Însă realitatea ne demonstrează că, în unele cazuri, primele locuri nu sunt obținute de cei mai buni, fie pentru că la *întrecere* nu participă întotdeauna cei mai buni, fie pentru că *jocul este distorsionat* de diverși factori. De pildă, dacă în cadrul alegerilor cei care candidează nu sunt dintre cei mai buni ori dacă alegerile sunt truate.

Lucrurile pot sta la fel ca în politică și în celelalte domenii, astfel că se ridică problema cum pot fi aduși pe *terenul de concurs politic, economic, sportiv etc.* cei mai merituoși competitori și cum poate fi evitată fraudarea regulilor competiției. Răspunsul rezonabil este acela că reușita unei activități și succesul sunt dependente esențialmente nu numai de protagoniștii întrecerii, ci și de, sau mai ales, implicarea celor care nu participă la această activitate, care este necesar să coopereze pentru asigurarea corectitudinii competiției. Cu alte cuvinte, cele două categorii de raporturi sociale – concurența și conlucrarea – au roluri sociale importante și, totodată, complementare.

În cadrul jocurilor sportive de echipe, cum sunt, spre exemplu, fotbalul, handbalul sau voleiul,

al scrutinelor sau al companiilor, competiția se manifestă în raport cu echipa adversă, partidele oponente sau organizațiile economice concurente, iar colaborarea trebuie să se evidențieze în cadrul propriei echipe, propriului partid sau propriei companii.

În astfel de competiții, câștigă echipa cu cei mai pregătiți membri și cu cea mai bună organizare, în care toți membrii conlucrează în folosul comun.

Concluzia celor de mai sus este că *diferențele pendinte* trebuie stinse, iar stările potențial conflictuale trebuie evitate, concurența trebuie stimulată și dublată de un cadru de reguli care să-i asigure corectitudinea, iar colaborarea trebuie încurajată în cadrul *echipelor sociale*, fiind esențială pentru menținerea și creșterea bunăstării noastre.

2. De la *senina armonie* la *neliniștitul haos*

Motto: *Sunt candelă aprinsă sub bolțile divine, în haos spânzur, dar atârî de Tine (Nichifor Crainic)¹.*

Într-o dimineață, în timp ce se afla în concediu cu soția și cei doi copii, George primește un e-mail de la compania unde era angajat, pe care

¹ Nichifor Crainic (1889-1972) a fost un teolog, scriitor, poet, ziarist, politician, editor, filosof român, cu orientări de extremă dreaptă.

imediat a început să-l citească. În timp ce avansa în conținutul mesajului pe care-l citea pe nerăsuflăte, fața i se schimba, devenind albă și aproape instantaneu roșie, iar apoi a început să-l doară capul. Aceste transformări de natură psiho-fizică au fost determinate de conținutul mesajului expediat de către angajatorul său, compania pentru care lucra de mulți ani. Mesajul avea ca obiect comunicarea deciziei de concediere, ca urmare a reorganizării companiei, care, potrivit celor stipulate în cuprinsul acesteia, intra în vigoare la expirarea unui termen de 30 de zile de la încetarea concediului său. George lucra de aproximativ 20 de ani la această companie și, până la acest eveniment, nu a avut nicio problemă serioasă referitor la stabilitatea locului său de muncă. Nu numai că George a fost ferit de astfel de situații, dar acesta a urcat treptat pe scara profesională, ajungând la nivelul de director de marketing. De câțiva ani, totul îi mergea normal lui George, pe toate planurile – profesional, social și familial –, viața lui putând fi considerată una dezirabilă, întrucât era ordonată și relativ previzibilă. Fiecare membru al familiei sale își cunoștea programul zilnic, săptămânal și chiar lunar. George și familia sa aveau o vacanță de vară, de 30 de zile, în luna august a fiecărui an. În foarte puține cuvinte, putem spune că era vorba despre o familie organizată și armonioasă. Însă, din ziua e-mailului privind concedierea lui George, organizarea și, în special, armonia din familia acestuia s-au stricat, întrucât a doua zi s-au întors toți acasă, întrerupându-și concediul, deoarece,

nemaiputându-se baza pe veniturile obținute de George, era absolut necesară o reconfigurare a cheltuielilor, cel puțin până la momentul găsirii unei noi slujbe de către acesta. Din păcate, la întoarcerea din concediu, confirmându-se butada că *necazurile se țin lanț*, familia lui George a fost implicată într-un eveniment rutier, în urma căruia toți cei patru membri au suferit diverse vătămări corporale. Și, de parcă nu era deja destul ce s-a întâmplat, din nefericire, în timp ce era spitalizată, fiind victima unei erori medicale, soția lui George a murit în spital. Și așa a apărut dezordinea sau haosul în familia acestuia.

Această poveste are aptitudinea de a fi grăitoare în ceea ce privește modalitatea în care poate apărea și în care se poate manifesta haosul în viața noastră.

Viața omului este o alternanță între două stări extreme, respectiv între haos și armonie, cu mai multe stadii intermediare. Prin **haos (dezordine)**, în sensul figurat utilizat mai sus, vom înțelege o stare de dezordine mare, lipsă de organizare sau lipsă de orânduială¹.

Termenul **armonie (ordine)** este polisemantic, dar aici va fi luat în considerare numai în accepțiunea antonimică haosului, adică starea de organizare sau de ordine ori, cu alte cuvinte, succe-

¹ În sensul propriu, haosul este starea primitivă de neorganizare în care, după cum se presupune, s-ar fi aflat materia înainte de apariția universului cunoscut de om. În contextul acestui subiect, am în vedere a doua semnificație a haosului, respectiv de stare de dezordine.

siunea regulată, cu caracter spațial, temporal, logic, moral sau estetic, a lucrurilor. Pe scurt, armonia sau ordinea este organizarea desăvârșită sau orânduiala fără cusur.

Haosul este o stare total neregulată (integral dezorganizată), în timp ce ordinea este o stare armonioasă (desăvârșită). **Haosul generează stres, neliniște și agitație, în timp ce armonia produce liniște, confort psihic și calmează spiritele.**

Este ca în meteorologie, unde se spune că „întotdeauna după vreme urâtă vine vreme frumoasă și după vreme frumoasă vine vreme urâtă”.

Haosul și ordinea sunt stări prezente în orice domeniu al relațiilor sociale (politică, administrație, drept sau morală). Astfel, se discută despre: *haos* (criză) *politic* sau *ordine* (acalmie) *politică*; *haos* (scandal, tulburare, revoltă) *public* sau *ordine publică*; *haos* (pericol, amenințare) *juridic* sau *ordine de drept*; *haos* (imoralitate, decadență, depravare) *moral* sau *ordine morală*.

Ordinea sau armonia presupune o viață regulată sau algoritmică, ce constă în reproducerea acelorași activități în fiecare unitate temporală (zi, săptămână, lună, an). Dar viața armonioasă se transformă foarte rapid, uneori chiar instantaneu, în haos atunci când survin factori perturbatori, care pot avea legătură cu subiecții în cauză ori pot avea cauze exterioare, incontrollable, determinate de evenimente imprevizibile sau lipsite de cauză (acauzale, numite și sincronități sau coincidențe semnificative).

Prin natura lor, cei mai mulți oameni sunt orientați spre armonie sau ordine, respingând haosul, deoarece activitățile programate și repetitive se bucură de previzibilitate, particularități ce asigură o anumită comoditate socială. Haosul este imprevizibil și bulversează liniștea sau confortul psihic existent.

Unele dintre evenimentele generatoare de haos țin de noi, prin alegerile pe care le facem în fiecare clipă, în timp ce altele sunt exterioare nouă și nu le putem *gestiona*, întrucât sunt generate de cauze incontrollable ori sunt chiar acauzale.

În drumul nostru prin viață, dăm peste obstacole, întâlnim evenimente inexplicabile și observăm lucruri stranii, dintre care unele sunt vrednice de atenție, iar altele nu merită risipă de energie. Sunt autori care identifică o categorie specială de *întâmplări*, numite *evenimente sincroniciste*¹ (coincidențe semnificative sau sincronizitate)². Evenimentele sincroniciste, „prin *chiar natura lor accidentală, ne pun în față un alt adevăr despre viața noastră, adevăr pe care mulți dintre noi obișnuim să-l ignorăm: sensul vieții noastre, scenariul poveștii ei, nu este scris doar de ceea ce știm despre noi înșine, ci provine dintr-un strat mai adânc, din capacitatea noastră înăscută de a trăi plenitudinea prin participarea la viața privită în chip simbolistic*”³.

¹ R.H. Kopcke, *Nimic nu este întâmplător. Coincidențe și destin*, Ed. Humanitas, București, 2017, p. 20.

² A se vedea K. Jung, *Synchronicity: An Acausal Connecting Principle*, Princeton University Press, 2010.

³ R.H. Kopcke, *op. cit.*, p. 20.